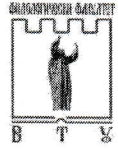

ВТУ "СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ"
ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА "ГЕРМАНИСТИКА И НИДЕРЛАНДИСТИКА"

ул. "Колоня Товар" N1, 5000 В. Търново, тел: +359 885 405 532, e-mail:
r.ivanova@abv.bg

**ДОЦ. Д-Р РАЛИЦА СТЕФАНОВА
ИВАНОВА**

СТАНОВИЩЕ

**за дисертационния труд на
Виолета Стефанова Вичева**

редовен докторант към
катедра *Германистика и скандинавистика*,
СУ „Св.Климент Охридски ”

на тема: „Кризата на общността. Наблюдения върху най-новата
немскоезична литература”

представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Област на висшето образование 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.1. Филология,

Научна специалност: Немскоезична литература

(1) Данни за дисертанта: Виолета Стефанова Вичева завършва през 2011 г. специалност „Немска филология”, степен „бакалавър” в СУ „Св. Климент Охридски”. От 2011 до 2013 г. се обучава в магистърска програма Преводач-редактор към ФСлФ на същия университет, а през 2013 г. получава и диплома за магистър по изучаваната специалност. От 2013 г. до настоящия момент е редовен докторант по немскоезична литература към катедра *Германистика и скандинавистика* на СУ „Св. Климент Охридски” – заповед за зачисляване: РД20-899/11.07.2013 г. Отчислена е от докторантура с право на защита със заповед РД20-742 от 27.04.2018 г.

(2) Данни за конкурса: Представената документация показва убедително, че кандидатурата отговаря на законовите изисквания и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски” и че процедурата е спазена.

(3) Данни за дисертацията, научните приноси и автореферата:

Дисертационният труд на Виолета Стефанова Вичева „Кризата на общността.

Наблюдения върху най-новата немскоезична литература” е с обем от 160 страници и библиография от 99 заглавия и 11 онлайн-източника. Структуриран е класически и обхваща 4 основни глави – уводна теоретична част, две аналитични глави с междинни заключения, обобщение на наратологичния анализ и библиографска справка.

Изхождайки от немската литературна и културна традиция, дисертацията изследва разнообразните функции на литературата като съхранител и отразител на общността в контекста на модерния кризисен дискурс, полагайки анализа в трансдисциплинарно поле от политически и философски концепции.

Уводната част убедително аргументира **избора на темата** на дисертационния труд с оглед на нейната актуалност, позовавайки се на констатираната от Корнелиус Касториадис криза на модерното общество като индикатор за предстоящо обновление на обществения живот и на регистрираната от Зигмунт Бауман „течна” модерност с произтичащите от нея негативи – тенденцията към дясна радикализация на обществото в следствие на прекомерната индивидуализация, блокираща всякаква обща за обществото цел. В този смисъл представената дисертация се вписва в един много необходим за нашето съвремие дебат, късаещ правилното разчитане на симптомите и причините за все по-ширещия се десен екстремизъм с цел неговото преодоляване.

Произведенията от предвидения за анализ **текстови корпус** са подбрани чрез прецизно селектиране. Обработени са изключително голям брой заглавия базисна литература от представителни автори, като се отсяват седем заглавия – *Mitten im Land*, 2016 (В сърцето на страната) от Бастиан Асдонк, *Der Winter tut den Fischen gut*, 2012 (Зимата се отразява добре на рибите) от Анна Вайденолцер, *Runterkommen*, 2010 (Упадък) от Катрин Зедих, *Replay*, 2012 (Риплей) от Бенямин Щайн, *Mobbing*, 2007 (Мобинг) от Анете Пент, *Das Amerikanische Hospital*, 2010 от Михаел Клееберг и сборникът с разкази *Die Liebe zur Zeit des Mahlstädter Kindes*, 2011 (Любов по време на гастрол на Малщадското дете) от Клеменс Й. Зец.

Ясно е формулирана **целта на изследването**: „да проследи по какъв начин е изобразена кризата на общността в съвременната немскоезична литература”, като се открояват два аспекта – отношенията между индивид и общност от една страна и двойката като общностен модел от друга. Изключително прецизно е описана **структурата на дисертацията**. Методът на изследване е интердисциплинарно ориентиран. Докторантката много удачно се позовава на културологично-антропологичния обрат в литературознанието (Еберхард Лемерт, Дорис Бахман-Медик, Франциска Шьослер, Герхард Нойман, Клифърд Гиърц), залагайки на дискурсивния

анализ като средство за интеграция на литературното познание в извънлитературното. За релевантен на поставените цели подход Виолета Вичева избира комбинацията от херменевтичен и дискурсивен анализ като по този начин се стреми да покаже как литературата като „културологична казуистика“ (Герхард Нойман) борави с установените културни парадигми и процеси и на какви трансформации ги подлага. По този начин категорично се експлицира специфичното за литературата алтернативно познание, конкуриращо стандартния научен дискурс за общността и генериращо естетическа платформа, чийто основен принцип е стремежът към реформиране на статуквото. Така докторантката доказва умението си да регистрира водещи тенденции в съвременната немскоезична литература, тъй като именно идеята за фикцията като инструмент на познание, за възраждането на poeta-doctus-традицията и за преодоляването на дебата за „двете култури“ – на установилата се от средата на 19. век опозиция между литература и наука – попада във фокуса на не една и две творби от последните две десетилетия.

Теоретичната рамка включва три подраздела – социологичен, онтологичен и литературоведски. Изходна база в първия е теорията на Фердинанд Тьонес за общността като характерен за предмодерната епоха феномен, напълно непригоден да просъществува в модерното общество. Докторантката умело отсява от нея продуктивните елементи с оглед на собственото си изследване (напр. „емоционалната положителна оценка за общността и осезаемото неодобрение към инструментализацията на междучовешките отношения в обществото“), без да остави неназовани опасностите от идеализирането и абсолютизирането на общността като контраидеология на индустриалното общество. Същинският акцент в раздела „социология“ пада върху посттрадиционните практики на приобщаване и тяхното ерозиращо въздействие върху традиционните общностни модели. Следват се гледните точки на водещи социолози като Улрих Бек, Зигмунт Бауман, Роналд Хицлер, Ане Хонер, Михаела Пфаденхауер и Манфред Пришинг.

Втората част от теоретичната глава въвежда в практиките на методологическия холизъм с характерната за него „онтологична предпоставеност на общността“, както и в тези на методологическия индивидуализъм, обвързващ качествата на общността с личните особености на нейните членове. Позовавайки се на опитите на Аксел Хонетсе за синтез между двата подхода докторант Вичева се стреми да наложи **комплексен изследователски метод**, отразяващ адекватно темата за кризата на общността в съвременната немскоезична литература. Особено внимание се обръща на основните механизми за конституиране на общността, като се отчита негативната й дефанзивна и

агресивна функция и се търси такъв модел на общност, при който процесите на интеграция не абсорбират напълно специфичните характеристики на индивидите. Подобна конструкция Виолета Вичева открива в деконструктивисткото схващане за „обезпредметената/неизобразимата общност“ („entwerkte“ oder „undarstellbare Gemeinschaft“) на Жан Люк Нанси и Морис Бланшо. Като безспорен приносен момент с оглед на българското литературознание тук може да се изтъкне фактът, че докторантката проявява завидна компетентност при превода на сложни философски понятия от немски на български език в автореферата и по този начин обогатява наличния до момента понятиен апарат.

Последният, трети раздел от теоретичната част се концентрира върху литературоведските изследвания по темата за общността, които за разлика от социологическите и философските дискусии са доста рядко явление в германистичните студии. Докторантката ясно и аргументирано обяснява този дисбаланс на фона на идеологическата натовареност на понятието общност, свързана с националсоциалистическото минало на Германия. В този смисъл дисертационният труд представлява иновативно за германистичното литературознание изследване. Виолета Вичева не само стъпва на актуални разработки по темата (Марго Бринк и Силвия Прич, Волфганг Асхолт, Вивиан Лиска, Фридерике Гьосвайнер), но се стреми и да доразвие поставените в тях въпроси, като умело съчетава литературоведските практики – идеята за общността като „странстваща концепция“ между епохи, култури, дисциплини и медии – с деконструктивистките теории за неизобразимостта на общността и по този начин изгражда свой **автентичен методологичен апарат**. Удачно от гледна точка на обзримостта на дисертацията е и решението за свиване на рамката на изследването в границите на западната културна традиция, без да се изключва заимстване на идеи от фокусирани върху по-големи културни общности трудове. Този подход прави изследването изключително концентрирано и идейно наситено.

Като цяло аналитичните втора и трета глави се характеризират с прецизност и точност при прилагане на теоретичните постановки. Те успешно свързват анализа на наративните структури в романите със социологическите и философски теории за общността.

При интерпретацията на първата група романи (*Mitten im Land*, *Der Winter tut den Fischen gut* und *Die Liebe zur Zeit des Mahlstädter Kindes*) отношението между индивид и общност се експлицира между двата полюса – принадлежност и дистанция. Като обединяващ акцент на творбите се изтъква перспективата на самотния индивид,

разчетена като следствие на тенденцията към индивидуализация в обществото. Като овертюра към същинския анализ Виолета Вичева частично реконструира извънлитературния контекст от теоретичната глава и го надгражда с допълнителни акценти – идеята за необходимостта от деконструкция на понятието общност на Марк Оже и от баланс между аз-идентичност и ние-идентичност на Норберт Елиас, както и от социално признание като предпоставка за оформяне на здравословна самооценка на Аксел Хонет. Този подход е безспорно доста продуктивен, тъй като дава възможност за широкомащабност на анализа независимо от предварително заявения стеснен обект на изследване. Особено внимание заслужава интерпретацията на романа *Mitten im Land*, където чрез детайлен анализ на приложените иновативни наративни техники и чрез успешното разчитане на заложения в творбата отчуждаващ ефект (V-Effekt по Брехт) докторант Вичева съумява да разкрие иронично-критичния потенциал на произведението по отношение на схващането, че единствено автономното самоопределяне на индивида гарантира демократичния му мироглед, и да проследи комплексните причини за зараждането на дясна радикализация в западното общество. Тема, както вече беше подчертано, изключително актуална за съвременния политически дискурс. Нестандартният подход към творбите води до комплексни изводи, на чиято база докторантката формулира основния принос на анализирания творби към извънлитературните дискусии за общността – преодоляване на полюсния модел и заявяване на необходимост от междинност и нов баланс в отношенията между индивид и общност.

При втората група романи Виолета Вичева се фокусира върху общността на любовната двойка. По подобие на предходната глава и тук извънлитературният контекст, в който се полага интерпретацията, е разширен с допълнителни теоретични източници, касаещи преформатирането на любовните отношения в постмодерната епоха – напр. схващането на Улрих Бек за любовната връзка като абсолютен израз на индивидуацията; теорията за интимността на Антъни Гидънс, изтъкваща „чистата връзка” и „партньорската любов” като единствените адекватни на индивидуализираното съвременно общество прояви на интимност; наблюденията на Елизабет Бек-Гернсхайм и Томас Мюлер-Шнайдер относно природно обусловения хедонизъм и временния характер на любовните връзки на съвременния човек. Анализът е разделен на две подточки (3.1. и 3.2.) с диаметрално противоположни акценти:

- а) невъзможността на индивида да съхрани и изгради задълбочена любовна връзка (в *Runterkommen und Replay*) и

- b) усилията на индивида да съхрани или изгради задълбочена любовна връзка (в *Mobbing und Das Amerikanische Hospital*).

С това композиционно решение се запазва последователно експлицираната в дисертацията идея за междинност. В процеса на анализ докторант Вичева се доказва като вещ литературовед, прилагайки собствена нестандартна гледна точка, която често се разминава с водещото мнение на литературната критика. Пример за подобно несъответствие е изместването на фокуса от изобразената в романа *Replay* масова дигитализация, тълкувана като предпоставка за възникване на общество от „прозрачни граждани“, върху динамиката на постмодерната любовна двойка. Критичност по отношение на вече съществуващи интерпретации и собствено аргументирано тълкуване на изобразените явления се забелязва и при характеризирането на главната героиня в романа *Mobbing*. По този начин се постига по-дълбоко вникване в творбите и съответно по-комплексна и многопластова интерпретация, като от една страна се разкриват обективните и субективни причини за невъзможността да бъде изградена задълбочена любовна връзка, но от друга се проследяват предпоставките за успешна такава – „самокритичност, самоосъзнатост“ и „стремеж към проява на най-доброто“ от себе си.

Изводите са изложени точно и последователно в отделна (4.) глава. В библиографската част са цитирани първични източници (литературни текстове), теоретична литература предимно на немски, но и на български и английски език.

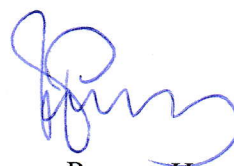
Авторефератът отразява точно структурата, съдържанието, анализа и получените резултати, като по този начин изпълнява основното си предназначение.

(4) Публикации и участия в научни форуми: Виолета Вичева отчита 4 свои публикации. Те не са приложени, но от заглавията ясно е видно, че са свързани с различни аспекти на представения за защита труд. И четирите разработки произтичат от изнесени научни доклади на различни национални и международни форуми – 3 конференции за нехабилитирани преподаватели и докторанти във Факултета по класически и нови филологии на СУ (1 през 2014, 2016 и 2017 г.) и 2 международни, организирани от Съюза на германистите в България и по линия на сътрудничеството на СУ с университета в Хамбург съответно през 2014 и 2017 г. Наред с научните публикации и участията в конференции докторантката отчита и широк спектър от допълнителни дейности, свързани пряко с професионалната ѝ квалификация на преводач и редактор – напр. изготвяне на рецензия за преведен от немски на български език роман в рамките на проекта „Немскоезична литература в българския културен

контекст”, превод на 1 немскоезичен роман и на две специализирани статии на философска и литературна тематика. Виолета Вичева е и носител на трето място в конкурс за превод на художествена литература, организиран от Гьоте Институт България, а през 2016 г. е номинирана в конкурса на „Литературен вестник” за млад автор на годината. Всички изброени дейности убедително доказват уменията на докторантката за практическо приложение на изследователската ѝ дейност и я определят като високо квалифициран специалист в областта на немскоезичната литература и на преводаческия трансфер.

(6) Заключение: Представеният дисертационен труд е задълбочено изследване по актуална тематика и притежава всички необходими качества за един дисертационен текст за присъждане на научната степен доктор. С пълна убеденост предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Виолета Стефанова Вичева образователната и научна степен **доктор** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.1. Филология, Научна специалност: Немскоезична литература.

05.06.2019 г.
Велико Търново

Доц. д-р Ралица Иванова
Катедра *Германистика и нидерландистика*
ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”